

leg nem abból a fajtából, amelynek a fílvételét a hallgató újra és újra fölteszi a lemezjátékjára.

Menuhin második fellépésére a Zeneakadémián került sor, ahol Frank Martin, az 1974-ben elhunyt svájci zeneszerző Polyptyque című művének hegedűszólóját játszotta, majd ráadásként két tételt Bach E-dúr partitájából. Keserű élmény volt. Mai állapotában Yehudi Menuhin rossz hegedűs, legfeljebb romja egy hajdani virtuóznak. Ujjai lassúak, elnehezdedtek, a vonót túlságosan mereven kezeli, fűrészel, hibásan és hamisan játszik. Amennyire az előadásból meg lehetett ítélni, Frank Martin műve meglehetősen üres, közhegyekkel zsúfolt kompozíció, amelyet hasztalan próbált a szerző úgy hitelesíteni, hogy a tételeknek programot adott. A cím ugyanis egy Sienában látott képsorozatra utal, amely Krisztus életét ábrázolja a jeruzsálemi bevonulástól a feltámadásig. Kénytelen vagyok bevallani, hogy számomra mind a hat tétel a megostorozást idézte föl.

Szomorú volt a csodálatos hangszer hogyan fordul szembe a játékosal. A szép és erős hangú Stradivari, amely valamikor a sikerek egyik forrása volt, most sértődötten jelzett, fölérőstett és nyomatékostott minden apró hibát, bizonytalanságot. Egyszerűen nem vett tudomást a zenén kívüli szempontokról.

A közönség viszont igen. Mindkét est nagy sikert, tapsvihart, ovációt hozott, és érthetően. Valószínűleg utójára hallhattuk Menuhint, aki mégis csak a század egyik jelentős művésze volt. A hallgatóság nem feledkezett meg arról sem, hogy idős és valóban tiszteletreméltó embert láthatott, de talán még politikai okok is szerepet játszottak a lelkesedésben. Menuhin 1930-ban látogatott el először Magyarországra, és azóta is eljött, bizonyos időközönként. Látogatásai során láthatta az országot és annak lakosságát mindenféle állapotban, a teljes reménytelenségtől az erkölcsi zuhlottságon át a jelenlegi óvatos reménykedésig. Most az ötvenhatos menekültek által alapított zenekar élén jött el, és láthatta, hogy az egész ország olyan, mint egy ötvenhatos menekült: szabadsága (talán) van, csak éppen a nadrágja lyukas. Talán nem véletlen, hogy az utóbbi időben először lehetett látni magyar koncertteremben a rossz emlékű vastaps (egyelőre nem helyett, csak) mellett nyugati stílusú „standing ovation”-t, felállva ünneplést.

Akik most látták először, azok számára Yehudi Menuhin már a múlt, egy törekény, kopasz, madárfejű, nagyon tiszta öregember, hegedűvel.

Fáy Miklós

Video

Kes

Húsz év után szomorúsággal vegyes örömmel csodálkozhatunk rá a kiváló, sajnos kevésbé ismert angol filmrendező, Ken Loach munkájára. Az öröm *Kes* című filmje tiszta emberségének szól. Az a világ, amely ebben az 1969-ben készült műben megjelenik, manapság fájón hiányzik a nemzetközi filmművészetből. Az angol, a grúz, a cseh új hullám hangja ez. Az a — ma már szinte hihetetlen — természetesség, amellyel a mindennapokat szóltfják meg a hatvanas évek legkiválóbb alkotói. Szemléletében Menzellel, Formannal rokon a *Kes* hangja, költői, mint Vlácil korabeli *Fehér galambjái*, ugyanakkor, narrációja a hazai, angol hagyományokhoz, a higgadt, fegyvelmeztet realizmushoz kapcsolódik, távol Anderson néhol mesterkéltsarkazmusától, Karel Reisz és a korai Richardson mellé sorakozva.

Ami Loach pályáján mégis különös: az a hűség az egyszerűséghez. Az angol új hullám „nagyjai” (Schlesinger, Richardson, Reisz) javarészt Amerikában folytatták pályafutásukat, soha meg sem

közelítve első munkáik színvonalát. Loach nem tartozott, s ma sem tartozik az emblematicus rendezők közé. Mégis, Magyarországon legutójára bemutatott filmje — *Tekintetek és mosolyok* — világos gondolatmenetével, keresetlen, hitelesen kidolgozott szituációival, letisztult formanyelvével bizonyosan jelentősebb, mint a nagynevű kollégáinak munkái az elmúlt húsz évben összesen.

A szomorúságra is a film ad okot. Nagyon keserű történet pereg a szemünk előtt: egy fiú felnőtté válása. Egy általános iskolából éppen kinövő kamaszé, akire az észak-angliai kisvárosban a kietlen bányászors, a hétfégi duhajkodások, a sívárnak tetsző „csajozások”, a mindennapok száraz középszerűsége vár. Elszigeteltsége, magányossága, kívülállása társadalmi szinten jelenik meg (nem képes sem az iskola, sem a környezete kínálta kvázi-közösségbe való beilleszkedésre), ő maga viszont ezt ontológiai síkon éli meg. Elsajátította a kvázi-közösséghez tartozás mímelésének technikáit, kifejlesztette magában a képességeket, amelyek révén különállása és az őt körülvevő, kedvére nem való világgal szembeni érdektelensége nem lepleződik le. Valójában ő az egyetlen teljes ember környezetében, s hozzá olyan ember, aki felmérni képes, hogy a teljesség megőrzéséért vívott küzdelmében súlyos, talán megsemmisítő vereségre van ítéelve.

Kes, a sólyomfióka Billy számára az a lény, aki „személyen” keresztül az Egész-éégbe kapcsolódni tud. Ezt a nemes madarat ember meg nem szelédítheti, csupán jelenlétéhez képes hozzászoktatni. Szép és szabad. Pórázon is, bezártan is. Ez a szabadság magától értetődik: belülről fakad, egyúttal a madár pusztá létezéséből is sugárzik. Egyenrangú teremtmény „gazdájával”. A „gazda”, Billy pedig szenvedélyes barátsággal csodálja a létezésnek azt a magas fokát, amely a sólyom szabadságából, önmagával teljesen azonos voltából, világon való jelenlétének hitelességéből árad.

Hasonló ez a kapcsolat *A kis herceg* rókájához, csak éppen nem olyan negédes. Semmi elvontság, semmi példázatszerűség nincs benne. A film képei az emberi létezés elrontottságáról, nyomorúságáról tudósítanak. A gyűlölet, a megvetés, a káröröm az élet természetes velejárójának tűnik itt, s már-

már azt a csalóka benyomást kelti, hogy kis adagokban egészen elviselhető. Minden vigasztalanul banális, bezárt, determinált, néha fájdalmasan, fanyarul humoros, de egészében véve kedélytelen. Mire felfognánk, hogy Billyt sólymával való barátsága ebből a sivárságból, fojtottságból megválthatná — bátyja bosszúból már ki is tekeri a madár nyakát egy piszlicsáré kis sérelem miatt. Mentésge persze, neki is van: nehéz ennyi boldogtalanságot törlesztés nélkül elviselni.

A kör máris bezárul. Billy elsrja utolsó gyermeki könnyeit, kiemeli a kukából barátja testét és az erdőben eltemeti.

Ő tudja egyedül, hogy az önmaga megőrzéséért vívott küzdelemben súlyos, talán megsemmisítő vereségre van ítélve. Ken Loach pedig tudja, hogy e küzdelem tárgya életünk egyetlen jelentős tétje.

Tóth Péter Pál

Levelek — válaszok

Nagy érdeklődéssel olvastam Dobszay László „Liturgikus reform még el sem kezdődött” című írását, bár a cím alapján élt bennem a gyanú, hogy véleményünk valószínűleg nem fog mindenben találkozni.

Még a látzatát is szeretném elkerülni annak, mintha vitába akarnék szállni a Szent Liturgia lelkes hívével. Bár teológiai tanulmányaim kezdetétől — immár több mint hatvan éve — a Szent Liturgia elkötelezettjének szeretném magam érezni, de sohasem álltam a liturgia ügyéért küzdők élvonalában. A II. Vatikáni zsinat liturgikus konstitúciója végrehajtásának idején ugyanis, tehát a kritikus időben, Rómában tartózkodtam.

Első megjegyzésem: a múlttal szemben majdnem hálátlanságnak érzem a többszörösen negatív, elmarasztaló ítéletet. Ha igaz, hogy a liturgikus reform még el sem kezdődött, akkor kikerülhetetlenül fölmerül a kérdés: mit csináltak azok, akik nemcsak lelkesedéssel, hanem hozzáértő ügybuzgalommal is szolgálni, előbbre vinni akarták a liturgia ügyét? Ezt a sok szépre és nemesre törekvő odaadás hálátlan félredobásának is kellene éreznünk. Nem akarom föl sorolni mindazokat, akiknek neve be van írva a magyarországi liturgikus élet munkásai közé, de két nevet említenem kell, mert velük szemben szinte személyes kötelezettséget, felelősséget érzek. Mihályfi Ákosról, a cisztercita egyetemi tanárról és Hantó (Halamka) Gyula piaristáról, rendtársamról van szó. A harmadikat, Szunyogh Xavér nevét csak azért nem említem, mert őt emlegetik mások is. Mihályfi éveken keresztül az egyetem katedrójáról sugározta a Szent Liturgia szellemét, szeretetét és értését, Hantó Gyula pedig folytatta munkáját.

Második megjegyzésem „a XX. század legreménytelibb mozgalmanak” a liturgikus mozgalomnak csalódást okozó letérésével, megtorpanásával kapcsolatos, de közben azt is szeretném jelezni, hogy a liturgikus mozgalmat és a liturgia sorsát nem tudom egészen együtt látni, bár kétségtelenül van közöttük kapcsolat. A liturgikus mozgalom, ha nem is olyan lenyűgöző lobogással és erővel, mint tőlünk nyugatra, de nálunk is élt, sőt virágzott, és „az 1920-as, 1930-as években, — mint a tanulmány is megállapítja — már gazdagon gyümölcsöző liturgikus apostolság volt”. Miért lankadt le szinte az életképtelenségig? A mozgalomnak megvan a maguk sorsa, és lélektanukhoz tartozik, hogy idővel lankadnak, mert esetleg megfogyatkozik a belső hajtóerő, vagy hiányzik a külső mozgatóerő. Nem történt-e nálunk is valami hasonló? Hol követtünk el olyan mulasztást, amely ilyen következménnyel járt?

A megtorpanás okainak keresésénél talán szabad arra is gondolnunk, hogy a nem könnyű húszas évek után nagyon nehéz időket kellett átvészelnünk. Az élvonalban dolgozó vezetők eltűntek, a kialakult történeti helyzet szinte lehetetlenné tette a szükséges erőt adó forrásainkkal való normális kapcsolatot. A sokszor gúzsba kötő korlátozások pedig nemcsak eredményektől fosztottak meg többeket, hanem a munkakedvet is lankasztották, befntották.

Nem egészen ildomos egyéni sérelmeket emlegetni, amikor sokkal jelentősebb ügyekről van szó, de csak ezen a módon szólhatok olyan dologról, amelyeknek cselekvő vagy inkább szenvedő részese voltam. Magam négy alkalommal voltam kénytelen érezni a visszafogó, sőt visszahúzó erőt. 1. 1943-ban a Szent István Társulat megjelentette *Katolikus Szerartástán középiskolák használatára c.* tankegyetemet. Pokorny Emmánuel azonos című köny-